

**SFÂNTUL
IOAN GURĂ DE AUR**

**COMENTARIU LA
FAPTELE APOSTOLILOR**

vol. I

Traducere din limba greacă veche, introducere și note
Ierom. LAVRENTIE CARP

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfintitului
TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2016

CUPRINS

Abrevieri.....	7
Introducere	9

OMILII

Omilia I	15
Omilia II	35
Omilia III	48
Omilia IV	63
Omilia V	75
Omilia VI	87
Omilia VII	100
Omilia VIII	113
Omilia IX	123
Omilia X	141
Omilia XI	155
Omilia XII	166
Omilia XIII	176
Omilia XIV	189

Omilia XV	202
Omilia XVI	215
Omilia XVII	228
Omilia XVIII	239
Omilia XIX	253
Omilia XX	267
Omilia XXI	277
Omilia XXII	289
Omilia XXIII	300
Omilia XXIV	313
Omilia XXV	325
Omilia XXVI	336
Omilia XXVII	347
Bibliografie generală.....	356
Indice de referințe scripturistice	357

ABREVIERI

EIBMBOR	Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române
EΠE	ΕΛΛΗΝΕΣ ΠΑΤΕΡΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
PG	Patrologia greacă
PSB	Părinți și Scriitori Bisericești

Introducere

Preocuparea Sfântului Ioan Gură de Aur (347-407) de a tâlcui Sfânta Scriptură s-a concretizat printr-o multitudine de omilii rostite pornind de la pasaje biblice, dar mai ales prin efortul susținut de a comenta aproape tot Noul Testament și mare parte din Vechiul Testament. Încă de pe când era preot în Antiohia și-a început această vastă activitate, pe care a continuat-o și în Constantinopol, de pe scaunul patriarhal.

Autoritatea interpretărilor sale vine atât din faptul că a trăit într-o vreme când Biserica abia ieșea din catacombe (sec. IV-V) și atmosfera propovăduirii Evangheliei era încă proaspătă, dar mai ales din înrudirea duhovnicească cu Apostolii și din inspirația pe care o primea de la Duhul Sfânt pentru a surprinde sensul corect al scrierilor sfinte. De aceea cuvântările sale au rămas peste veacuri drept un reper pentru orice creștin în înțelegerea corectă a mesajului biblic. A intrat în istorie faptul că ucenicul Proclu a fost martor al felului cum primea îndrumarea minunată din partea Apostolului Pavel, care-i șoptea la ureche în chip nevăzut explicarea corectă a învățăturilor sale. Chiar urechea care primea acele călăuziri a rămas neatinsă de timp și poate fi văzută la Mănăstirea Vatopedi, unde se păstrează craniul marelui Părinte. Acestea ne dau încredințare că a avut parte de insuflare de sus și în ce privește celelalte cuvinte ale sale, cum sunt cele de față.

Cele 55 de Omilii la Faptele Apostolilor au fost rostite în capitala Imperiului, la trei ani după înscăunarea sa, fapt menționat chiar în cuprinsul lor (44, 4). Deși a rostit și în Antiohia, în jurul anului 388, patru omilii la începutul acestei cărți,

cele traduse acum sunt diferite și se ocupă de comentarea întregului text al cărții Sfântului Apostol Luca, independent de primele. Acestea au fost rostite începând cu Paștile anului 401 (unii spun că ar fi vorba de anul 400), al treilea an de la înscăunarea sa în 26 februarie 388. Alte repere cronologice decurg din menționarea unui cutremur în Constantinopol în omilia 7, 2 și 41, 2, cutremur despre care Sinesie (372-414) spune că ar fi avut loc în anul 400. Există și alte referințe interne din care reiese că cel ce rostea aceste omilii era episcop, spunând despre sine că este episcop și că ocupă scaun de întâi-stătător (Omilia 8, 3 și 9, 6).

Se pare că au fost rostite pe parcursul unui an, câte o omilie pe săptămână. Din descrierile istoricilor bisericești (Teodoret, Socrate, Sozomen), se știe că această perioadă a fost dominată de instabilitatea socială adusă de răzvrătirea generalului got Gainas. De aici, majoritatea editorilor acestei opere au speculat pe ideea că tulburarea acelor vremuri a afectat și calitatea predicilor Sfântului Ioan. Punctul lor de pornire îl constituie precaritatea exprimării și lacunele din text care-l fac greu de văzut ca o predică, mai mult un rezumat de predică. Trebuie precizat că noi am tradus o altă versiune, care a circulat în paralel în manuscrise și care este mai șlefuită și mai cursivă, care aduce mai mult a omilie rostită public.

Prima ediție a fost realizată de Erasmus, care a tradus textul în latină în anul 1522. El observă o metodă care nu se regăsește în alte omilii ale Sfântului Ioan, fie rostite în Antiohia, fie în Constantinopol, aceea de a relua versetele tocmai comentate într-o nouă prezentare prin formula: „Să vedem din nou cele spuse...”. De aceea își exprimă dubiile asupra paternității acestei opere, deși nu duce ideea până la capăt să conteste autenticitatea ei. Aceleași observații le face și Savillius (1612), dar fără a tăgădui că autorul ar fi Sfântul Ioan. Acestea sunt doar speculații pentru că avem dovezi

ale unor autori bisericești din vechime legate de această operă.

Astfel, primul de la care avem mărturii despre operă este Cassiodor (485-583), care a contribuit la traducerea în latină a celor 55 de omilii, dar care nu se mai păstrează, ci doar câte erau în total ca număr. El a alcătuit și un compendiu cu scoli la cartea Faptele Apostolilor, dar în care nu folosește omiliile acestea. Apoi avem o mărturie solidă în canonul 16 al Sinodului Quinisext (691), care conține un pasaj extins referitor la slujirea diaconilor. De asemenea, Sfântul Ioan Damaschinul (sec. VIII) citează din a doua omilie (fiind vorba, de fapt, de prima) în cartea sa *De fide orthodoxa*. În *Biblioteca* sa, Patriarhul Fotie (820-896) menționează această operă, doar că afirmă în mod eronat că ar fi fost vorba de 50 de omilii în loc de 55. Comentariile lui Icumenie (990) și Teofilact al Bulgariei (1077) preiau masiv dintr-o lucrare mai veche, găsită pe un manuscris de secol X, numită *Catena*, care conținea o mare parte din aceste omilii. Ultima mărturie din vechime o constituie o colecție numită *Florilegium* sau *Eclogae*, nu mai târzie de sec. XI, care face referire la opera noastră doar o singură dată (Omilia 19).

Textul folosit de noi este cel editat bilingv (greacă veche – neogreacă) la Tesalonic în colecția EΠE, în volumele 58, 66 și 71, în anii 1983-1984. Conține versiunea editată de Montfaucon în 1737, care se regăsește și în colecția lui J.-P. Migne (PG 60). În limba engleză există o traducere după o altă variantă, mai lapidară, care corespunde textului din *Florilegium*-ul menționat mai sus și ar avea mai mare susținere. Nu există indicii clare de unde au apărut aceste două tipuri de text, care au și fuzionat la unii editori, ci doar speculații. Neavând la îndemână decât varianta mai extinsă, am folosit-o pe aceasta fără a putea compara și decide dacă ar fi mai plauzibilă cealaltă. De asemenea, varianta de text englezească

Omilia I

Cuvântul cel dintâi l-am făcut, o, Teofile, despre toate cele ce a început Iisus a face și a învăța până în ziua când, poruncind prin Duhul Sfânt apostolilor pe care i-a ales, S-a înălțat. (1, 1-2)

1. Multora nici măcar nu le este cunoscut faptul că există această carte, nici cel ce a scris-o și a alcătuit-o. De aceea am judecat să-mi dau silința mai ales pentru ea, ca să-i învăț pe cei necunoscători și ca să nu fie uitată și ascunsă o asemenea comoară. Căci poate să ne folosească nu mai puțin decât înseși Evangheliile; de atâta filosofie, de corectitudinea dogmelor și de minuni este plină în chip arătat și mai ales de cele lucrute de Duhul. Să nu trecem de acum încolo peste ea, ci să o cercetăm cu migală! Căci zicerile de dinainte, pe care le-a spus Hristos în Evanghelii, pe acestea e cu puțință a le vedea cum izbucnesc aici în faptă și adevărul care strălucește chiar din fapte și prefacerea cea multă spre mai bine a ucenicilor cea lucrată în ei de Duhul. Căci cele pe care le-au auzit că le-a spus Hristos, că tot „cel ce crede în Mine, semnele pe care le fac Eu, și acela le va face, și mai mari decât acestea va face” (In 14, 12) și că le-a spus dinainte ucenicilor: „Veți fi duși la conducători și la împărați” (Mt. 10, 18) și că îi vor biciui pe ei în sinagogile lor (Mt. 10, 17) și că vor pătimi lucruri de nevindecat și că le vor depăși pe toate și că „Evanghelia se va propovădui în toată lumea” (Mt. 26, 13), pe toate acestea e cu puțință a le vedea cu toată amănunțimea venind la lumină în cartea aceasta și altele mai multe decât acestea, pe care le-a grăit lor pe când erau împreună. Dar vei vedea aici și pe apostolii înșiși străbătând

ca niște păsări pământul și marea, și pe aceia ce erau fricoși și neînțelegători făcându-se deodată alții și cum trec cu vederea averile și slava, mânia și pofta, făcându-se pur și simplu mai înalți decât toate și având multă unire de cuget și nicăieri nici o pizmă, ca înainte, nici dorire după întâietăți, ci era îngrijită între ei toată virtutea și dragostea strălucea cu covârșire. Pentru aceasta le-a și poruncit multe, spunând: „Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenici ai Mei, de vă veți iubi unii pe alții” (In 13, 35). Dar e cu puțință a afla aici și dogme, care, de nu era cartea aceasta, nu s-ar fi făcut cunoscute nimănui așa de limpede, ci începătura mântuirii noastre s-ar fi ascuns și ar fi fost nearătată în privința viețuirii și a dogmelor. Cea mai mare parte din cele puse aici sunt faptele lui Pavel, care s-a ostenit mai mult decât toți. Și pricina este că fericitul Luca, cel ce a alcătuit cartea aceasta, era învățacelul lui, a cărui virtute e cu puțință a o vedea din multe părți, și de aiurea, dar mai ales din aceea că s-a ținut nedespărțit de învățătorul său și l-a urmat totdeauna. Când Dimas și Ermoghen l-au părăsit, unul plecând în Galatia, iar celălalt în Dalmația, ascultă ce zice despre aceasta: „Luca singur este cu mine” (II Tim. 4, 11). Dar zice despre el și când scrie corintenilor: „A cărui laudă întru Evanghelie este în toate Bisericile” (II Cor. 8, 18). Și, când spune: „S-a arătat lui Chefa, apoi celor doisprezece” (I Cor. 15, 5) și: „După Evanghelia pe care ați primit-o” (I Cor. 15, 1), zice despre a Acestuia. Încât n-ar păcătui cineva dacă ar atribui lucrarea aceasta Lui. Iar când zic Lui, spun despre Hristos.

– Iar de ar spune cineva: Și pentru ce n-a scris o dată toate, până la sfârșit, pe când era cu el?

– Aceluia am zice că și acestea sunt de ajuns pentru cei ce vor să ia aminte și că erau pururea zoriți și că sârguința lor nu era în a scrie cuvinte, căci au dat multe și prin predanie, nu în scris. Deci toate cele așezate în cartea aceasta sunt vrednice de mirare, dar mai ales pogorământul apostolilor, pe

care l-a inspirat lor și Duhul, pregătindu-i pentru a se ocupa de cuvântul iconomieii. De aceea, când vorbeau aceste lucruri despre Hristos, au grăit puține despre dumnezeirea Lui și cele mai multe au vorbit despre omenitate, despre Pătimire, Înviere și Înălțare. Căci ceea ce se căuta mereu era credința că a înviat și S-a înălțat la ceruri. Deci, precum Însuși Hristos S-a sârguit a arăta mai mult decât toate că de la Tatăl a sosit, așa și acesta, că a înviat, că S-a înălțat, a plecat la El și S-a întors la El. Căci, dacă nu era mai întâi crezută aceasta cu mult mai mult decât ceea ce s-a adăugat a se face după Înviere și Înălțare, toată dogma li s-ar fi părut iudeilor a fi de necrezut. De aceea ușurel și câte puțin îi duce la cele mai înalte. Iar în Atena Pavel Îl numește și om simplu, ne-zicând nimic mai mult. Pe bună dreptate. Căci, dacă s-au apucat adeseori a-L bate cu pietre chiar pe Hristos când vorbea despre egalitatea cu Tatăl și-L numeau pentru aceasta hulitor, ar fi primit cu rezerve de la niște pescari cuvântul acesta. Și acestea când crucea își făcuse loc înainte.

2. Și ce trebuie să spun de iudei, când s-au agitat și s-au smintit chiar și ucenicii, când au auzit odinioară adeseori dogme mai înalte? Pentru aceasta și spune: „Multe am a vă mai spune, însă nu puteți să le purtați acum”¹ (In 16, 12). Iar dacă nu puteau aceia, care au fost atâtea vreme împreună cu El și s-au împărtășit de atâtea lucruri negrăite și au văzut atâtea minuni, cum ar fi primit deodată cuvintele cele înalte ale dogmelor oameni care au fost trași atunci întâi de la altare, de la jertfe, de la pisici, de la crocodili (căci de acest fel erau cele de cinste ale elinilor) și de la alte

---

¹ Este nevoie de inițiere treptată și fără grabă pentru a primi tainele lui Dumnezeu. Nu pentru că ar fi multe și greu de ținut minte, ci pentru că e nevoie ca sufletul să le asimileze bine și cu credință statornică și lucrătoare. De exemplu, taina învierii nu poate fi înțeleasă decât după ce sufletul înviază și se revigorează prin purtarea crucii, adică prin tămăduirea propriilor patimi și păcate.

rele? Dar cum nu s-ar fi îndepărtat, nu s-ar fi tras deoparte și iudeii mai mult decât toți, care învățau în fiecare zi și erau instruiți de Lege: „Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeuul tău Domn Unul este și afară de El nu este Altul” (Deut. 6, 4), după ce L-au văzut pironit pe lemnul Crucii, dar mai degrabă după ce L-au răstignit și L-au îngropat și nu L-au văzut înviat, dacă ar fi auzit că El Însuși este Dumnezeu și egal cu Tatăl? Pentru aceasta îi face să înainteze ușurel și câte puțin și se folosește de multă iconomie a pogorământului, dar se bucură de abundența harului Duhului și lucrează în numele Lui unele lucruri mai mari decât cele pe care le-a făcut El, ca din fiecare parte să-i înalțe pe cei ce stau pe pământ și să facă crezut cuvântul Învierii. De fapt, această carte este mai ales o dovedire a Învierii. Iar după ce este crezută ea, înaintează și celelalte pe cale. Deci aceasta este mai ales toată baza și ținta cărții, după cum ar zice cineva adunând-o în mod grosier. Dar să ascultăm de acum însăși introducerea!

Cuvântul cel dintâi l-am făcut, o, Teofile, despre toate cele ce a început Iisus a face și a învăța. (1, 1)

Pentru ce pomenește de Evanghelie? Ca să fie arătată aceeași strictețe. Căci, începând lucrarea aceea, zice: „Părutu-mi-a și mie, urmărind de aproape pe toți de la început cu de-amănuntul, să ți le scriu pe rând” (Lc. 1, 3). Și nu se mulțumește numai cu mărturia proprie, ci aduce totul și la apostoli, spunând: „așa cum ni le-au predat cei ce de la început s-au făcut înșiși văzători și slujitori ai Cuvântului” (Lc. 1, 2). Drept aceea, făcând acolo cuvântul vrednic de crezare, nu e nevoie de altă întărire aici, după ce a fost el crezut o dată, povățuind prin acela la strictețea adevărului. Căci cel ce s-a făcut vrednic de credință să scrie cele ce a auzit și le-a crezut, cu mult mai mult va fi cu dreptate să fie crezut când alcătuieste acestea, pe care nu le-a luat de la alții, ci pe care le-a

văzut și le-a auzit. Căci, dacă am arătat cele ale lui Hristos, zice, cu mult mai mult cele ale apostolilor.

Ce este, deci? Lucrarea este numai istorisire și cuvântul e lipsit de Duhul²? Nicidecum. Dar cum? Cele pe care le-au predat lui „cei ce s-au făcut înșiși văzători și slujitori ai Cuvântului” erau ale Duhului. Și pentru ce nu a zis: „precum ni le-au predat nouă cei ce s-au învrednicit de Duhul Sfânt”, ci „cei ce de la început s-au făcut văzători”? Pentru că mai ales este vrednic de credință faptul de a învăța chiar de la văzători; iar aceea ar părea trufie și înfumurare pentru cei neînțelegători. De aceea și Ioan a spus așa: „Eu am văzut și am dat mărturie că Acesta este Fiul lui Dumnezeu” (In 1, 34). Dar și Hristos vorbește așa lui Nicodim, care era mai grosier: „Ceea ce știm grăim și despre ceea ce am văzut dăm mărturie și mărturia noastră nimeni nu o primește” (In 3, 11). Și iarăși, arătând că se poate ca mulți să dea mărturie și din vedere, a spus ucenicilor: „Și voi dați mărturie despre Mine, că de la început sunteți cu Mine” (In 15, 27). Și înșiși apostolii de multe ori spun așa: „Martori suntem noi și Duhul Sfânt, pe Care L-a dat Dumnezeu celor ce se supun Lui” (Fapte 5, 32). Dar și după acestea, făcând credibilă Învierea, Petru a spus: „Care am mâncat și am băut împreună cu El” (Fapte 10, 41). Căci este primită degrabă mărturia oamenilor care au fost împreună, câtă vreme este inferioară³ față de înțelegerea cea despre Duhul. Pentru aceasta și Ioan a spus în scrierea Evangheliei că el a văzut, când vorbește despre sânge și apă (In 19, 34), punând pentru ei vederea în locul prea marii

---

² Oare alcătuirea acestei scrieri despre faptele apostolilor este o simplă relatare istorică? Activitatea apostolilor este un mesaj viu și grăitor din partea lui Dumnezeu, de aceea nu se poate vorbi de simple întâmplări și acțiuni, ci de un mesaj transpus în faptă, practic, verificat și verificabil.

³ Dovada cea mai simplă și accesibilă este mai credibilă, deși lucrarea Duhului are mai multă putere.

mărturii, cu toate că sunt mai sigure cele de la Duhul decât vederea, însă nu pentru cei necredincioși. Deoarece faptul că bărbatul acesta s-a împărtășit de Duhul este arătat din multe părți: din semnele făcute acum, din faptul că cei ce s-au întâmplat atunci s-au împărtășit de Duhul, din mărturia lui Pavel (căci zice: „A cărui laudă este întru Evanghelie” (II Cor. 8, 18)), din sorțul hirotoniei. Căci, după ce a zis aceasta, adaugă: „Ci e și hirotonit de Biserici tovarăș împreună cu noi la darul acesta slujit de noi” (II Cor. 8, 19).

3. Și vezi lipsa lui de înfumurare. Căci nu spune: „Prima Evanghelie pe care am bine vestit-o”, ci *cuvântul dintâi l-am făcut*, socotind că este mai mare decât sine numirea Evangheliei. Cu toate că Apostolul îl împodobește de aici, spunând: „a cărui laudă este întru Evanghelie” (II Cor. 8, 18).

Însă el pune o măsură și zice: *Cuvântul cel dintâi l-am făcut, o, Teofile, despre toate cele ce a început Iisus a face și a învăța; nu simplu despre toate, ci de la început până la sfârșit*. Căci zice: *Până în ziua în care S-a înălțat*. Și chiar Ioan arată că nu era cu putință a le scrie pe toate. Vrând să arate aceasta, după ce zice: „Care, de s-ar scrie câte una, socotesc că nici însăși lumea nu ar încăpea”, adaugă: „Cărțile ce s-ar fi scris” (In 21, 25). Deci cum spune acesta despre toate? Nu a zis: „toate”, ci *despre toate*, ca și cum ar zice cineva că în mare și în general. Sau spune despre toate cele ce s-au păstrat și s-au transmis. Apoi arată și care „toate”. *Cele ce a început Iisus a face și a învăța*, însemnând minunile și învățăturile. Dar nu numai aceasta, ci și că a învățat făcând. Dar privește și iubirea de oameni și cunoașterea lui apostolică, dacă și pentru un lucru a lucrat cu atâta migală, ca și cum ar scrie toată Evanghelia. Căci zice: Ca să ai „în privința celor ce ai aflat, te-meinicia cuvintelor” (Lc. 1, 4). Căci L-a auzit și pe Hristos spunând: „Nu este voia Tatălui Meu ca să piară unul din aceștia mici” (Mt. 18, 14). Și pentru ce nu a făcut o carte, trimițând-o lui Teofil singur, ci a împărțit-o în două subiecte?